

Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение

Детский сад «Кэскилчээнэ», с. Кескил Томпонский район

АнаБас дьарык бэлэмнэни бӨлӨххӨ

«САХА СЫЛГЫТА»

Ииттээччи: Чекурова Вера Гаврильевна

Дьарык барыыта

Сыала:

- Саха сылгытын туһунан өйдөбүлү биэри;
- Сылгыга сыһыаннаах тыллары үөрэти;
- Өбүгэ үөрэбин ытыктааһын;
- Сылгы киһи олоһор туһатын билиһиннэри;
- Сылгы иитиитин ханатыы.

Бэлэмнэнии үлэ: нойосуус хоһоон үөрэти «Саха ата», сылгы туһунан уопсай өйдөбүлү билиһиннэри (бэсиэдэ), туттар тэриллэри бэлэмнээһин (слайд, оонһуу «Аттар», сиэлтэн, тирииттэн оноһуллубут оноһуктар, ас-үөл.

1 этап: таабырын таайтарыы: «Ааттаах киһи атаһа, дьоллоох киһи доһоро, Аан түөрэй бухатыыр баар үһү? (Ат)»

2 этап: иитээччи слайда көмөтүнэн саха сылгытын туһунан кэпсиир.

Иитээччи: - былыр саха киһитэ тыйыс айылҕалаах дойдуга сылгы сүөһү ииттэн олоһбуттара. Онон саха дьоно сылгыга ураты истин сыһыаннаахтар, сылгы айыытыгар дьөһөгөйгө үнэр сүктэр буолаллара. Саха киһитэ сылгыны таптаан, сыспай сиэллээҕим миинэр мингэм, көлүллэр көлөм, эрэллээх доһорум диэн ааттыыра. Билигин Аан дойдуга 250 таһса сылгы араас көрүнгэ баар. Олортон саха сылгыта хайаларыгар да маарыннаабат.

Саха сылгыта – кыра унуохтаах, кылгас күүстээх атахтаах, төбөтө улахан, уһун сиэллээх, ыйааһына 400 киилэбэ тийиэн сөп. Саха сылгыта кыһынны - 50, -60 кыраадыһы тулуйар тулуурдаах. Кыһын хаар сиир, хаары хаһан аһыыр. Сылгы сиэлэ кутуруга кыһын тымныыттан, тыалтан хаххаланарыгар көмөлөһөр эбит. Онтон сайын үөнтэн-көйүүртэн көмүскэнэригэр туһалыыр.

Саха сылгылара элбэх буолан бары сылдыбаллар, ону сылгы үөрэ дииллэр. үөрү биир атыыр сылгы баһылаан –көһүлээн илдэ сылдыар. Үөргэ 12-15 биэлээх буолар. Саас кулун тутар ыйтан төрүүллэр. Биэ оһотун туох диэн ааттыбыты? (оһолор эппиэттэрэ). Кулунчук төрөөтүн кытта бээтэ хаамар, ийэтин үүтүн эмэр.

Сылгыны биһи тоһо иитэбитий? Сылгы туһата олус элбэх. Былыр былыргаттан күн бүгүнгэ дылы үлэбитигэр көмөлөһөр: таһаҕас тиэйиитигэр, от үлэтигэр, сир үлэтигэр. Саха киһитэ сылгыны миинэр мингэ оностор, кыһыннары-сайыннары ат үрдүгэр олорон тыһа бултуу барар, билинни техника тийбэт сиригэр аты көлө оностоллор. Онон ат уһун айанна киһиэхэ эрэллээх доһор буолар.

3 этап: Хоһоон «Саха ата» ааҕар Вика Елизарова

4 этап: Музыканнын тэтимнээх хамсаныылар «Кулунчуктар»

5 этап: Выставка

Сылгы туһата. Сылгы тириитэ, сиэлэ, кутуруга, туйаҕа барыта эмтээх, туһалаах. Тириитинэн сылаас унту тигэллэр, сиэлиттэн, кутуругуттан араас дэйбиир, харысхал онороллор. Төбөҕө кэтиллэр сэлээппэ, түбүтүөйкэ ону тэнэ муостаҕа тэлгэнэр ковриктары өрөллөр.

Сылгы этэ уонна кымыһа саха төрүт аһа. Айылҕаҕа көңүл мэччийэн улааппыт, төлүрүбүт сылгы этэ, быара, хаһата, хаана, хартата ордук минньигэс, ингэмтиэлээх буолар. Саха киһитин этигэр – хааныгар ордук туһалаах диэн учуонайдар быһаараллар. Биэ үтүттэн көөнньөрүллүбүт кымыс киһи доруобуйатын тупсарар, эмтээх утах буолар. Ордук ис, куртах, сүрэх – хаан, ниэрбэ ыарыытыгар туһалааҕа биллэр. Сылгы этин, кымыһын сөбүлүүр киһи күүстээх – уохтаах, чэгиэн – чэбдик доруобуйалаах буолар.

Сахалар биир улахан бырааһынньыктарынан Ыһыах буолар. Ыһыах аһыллыытыгар сылгыны киэргэтэн – симээн киллэрэллэр. Биир бастын киэргэлинэн чаппараах буолар (*чаппараах араастарын көрүү, суолтатын кэпсээһин*).

Ыһыах күн биэ кымыһын иһини тэрийэллэр. Сахалар кымыс иһэр иһиттэринэн чороон буолар.

Сылгыны спортка эмиэ кытыннараллар. Стадионна хас сыл аайы «Ат сүүрдүүтүн» тэрийэллэр.

Оонньуу: «Ат сүүрдүүтэ»

Сылгы сиэлиттэн сибэкки оноруу (уопсай үлэ)

Музыкально-ритмической хамсаныы «Кулунчуктар»

Түмүк: слайданнан оҕолортон сылгы туһунан тугу билибиттэрин Ыйыты. Рефлексия.

Алгыс тыл: «Сыспай сиэллээх»

Хотой мунунан хороҕор муостааҕы. Сыһы мунунан сыспай сиэллэби иитин!